

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2025 • Summer 2025
Cilt 2 • Volume 2
Sayı 1 • Issue 1

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

Editör

Öğr. Gör. Esra AKA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK
(İstinye Üniversitesi)

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Bülent BAYRAM
(Kırklareli Üniversitesi)

Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Bünyamin TAŞ
(Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ebru Burcu YILMAZ
(İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Ozan YILMAZ
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Fettah KUZU
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU
(Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Celal VARIŞOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Doç. Dr. Cemalettin YAVUZ
(Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülşah Gaye FİDAN
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKAL
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK
(Erzurum Teknik Üniversitesi)

Alan Editörleri

Field Editors

Klasik Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Halk Edebiyatı

Prof. Dr. Canser KARDAŞ
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Damlanur KÜÇÜKYILDIZ GÖZELCE
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Yeni Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Türk Dili

Prof. Dr. Ümit HUNUTLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Türk İslâm Edebiyatı

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Yılmaz ÖKSÜZ
(Ege Üniversitesi)

Türkçe Eğitimi

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE
(Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Öğr. Gör. Hakan SÖNMEZ
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Tarih ABD

Prof. Dr. Hidayet KARA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Sayı Hakemleri
Issue Reviewers

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Volkan KARAGÖZLÜ
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Halil KARABULUT
(Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Merve YILMAZ
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nagihan ÇAĞLAYAN
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Songül KARACA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet TOPAL
(Atatürk Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZTÜRK
(Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Armağan ZÖHRE
(Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Songül AKBOĞA
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Bilge KARGA GÖLLÜ
(Çukurova Üniversitesi)

Dr. Mustafa GÜNCÜ
(Dokuz Eylül Üniversitesi)

Klasik Divan
Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)
Cilt 2 / Sayı 1 / Yaz 2025

Yazı İşleri Sorumlusu
Managing Editor

Fatma TÜRK

Dil Editörleri
Language Editors

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE (Türkçe)
Öğr. Gör. Hakan SÖNMEZ (İngilizce)
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN (Farsça)

Musahhahler
Proofreaders

Yasemin GÖKKUŞ
Selin YAVUZ

Son Okuma Sorumluları

Final Proofreaders
İlknur CEVHER
Gizem SERGERDANOĞLU

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj
Cover Design and Layout

Beyza ABDUKARIMOV

Yazışma Adresi
Contact

dergiklasikdivan@gmail.com
<https://dergi.klasikdivan.com>

Dibace

Kıymetli Klasik Divan Okurları,

Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 2/1 (KD-UDKEAD 2/1), 30 Haziran'da yayımlanmıştır. Dergimize gönderilen yazılar, yayın kurulunun ön incelemesinin ardından yazıyla ilintili olarak çift taraflı kör hakem değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Yapılan ön incelemeler ve hakem değerlendirmelere göre uygun bulunmayan yazıların elenmesi neticesinde bu sayıda; dördü *Araştırma Makalesi* ve ikisi *Kitap Tanıtım Yazısı* olmak üzere toplam altı yazı yayımlanmıştır. Dergimize yazılarıyla katkıda bulunan değerli araştırmacılara, hakemlik teklifimizi geri çevirmeyip yazıları inceleyen kıymetli hakem kuruluna ve yayın sürecinde büyük bir titizlikle çalışan Klasik Divan Çevrim İçi Edebiyat Topluluğu üyelerine teşekkür ederiz. Nitelikli çalışmalarla akademi âlemine katkı sunmaya gayret eden *KD-UDKEAD*'ın özgün makalelerle uzun soluklu olmasını temenni ediyoruz. Saygılarımızla.

Baş Editör
Öğr. Gör. Esra AKA

Makale göndermek için ilk tarih: 22 Ocak 2025
Makale göndermek için son tarih: 22 Nisan 2025
1. Sayının yayımlanma tarihi: 30 Haziran 2025

İÇİNDEKİLER CONTENT

Dergi Künyesi:	I
Dibace:	V
İçindekiler:	VI
Araştırma Makalesi Research Article	
1. Florinalı Nâzım Tarafından Ziyâ Gökalp'in Ölümü Üzerine Yazılan Şiir: Ziyâ Gökalp'in Tâbûtu Huzûrunda Poem Written By Nazım of Florina on The Death of Ziya Gokalp: In The Presence of Ziya Gökalp's Coffin Dr. Murat ASLAN.....1	
2. Klasik Şiirin Aynasında Osmanlı'da Sokak Gösterileri Street Performances in The Ottoman Empire Through The Mirror of Classical Poetry Dr. Zeliha ACAR.....18	
3. Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme An Evaluation of The Role of Seyyid Lokmân's Oghuznâme in Terms of Gagauz History Muhammet Emin ÖZÇELİK.....45	
4. Çalışma Ahlakı Üzerinden İki Dinî Gelenek Two Religious Traditions on Work Ethics Dilan ADANÇ-Fatma ÖZDOĞAN.....55	

Kitap Tanıtım Yazısı
Book Review

5. Dijital Beşerî Bilimler Araçlarının Metin Analizinde ve Görselleştirmede Kullanılabilirliği ve Uygulamaları EcemnurTOPCU.....	64
6. Yûnus Emre Risâletü'n-Nushiyye-Dîvân İlknurCEVHER.....	69

Çalışma Ahlakı Üzerinden İki Dinî Gelenek

Two Religious Traditions on Work Ethics

Dilan Adanç

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Doktora Öğrencisi

adancdilann@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3496-6375>

Fatma Özdoğan

Bartın Üniversitesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

fatmaozdn.1414@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8737-6905>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Date of Submission: 21 Nisan 2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 18 Mayıs 2025

Sayfa/Page: 55-62

Atıf/Citation: Adanç, Dilan-Özdoğan Fatma. “Çalışma Ahlakı Üzerinden İki Dinî Gelenek”. *Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2025),55-62.

Değerlendirme/Peer Review: İki dış hakem-Çift taraflı körleme/Double anonymized-Two external.

İntihal/Plagiarism: Bu makale turnitin programında taranmıştır. /This article was checked by turnitin.

Çalışma Ahlakı Üzerinden İki Dinî Gelenek

Two Religious Traditions on Work Ethics

Dilan ADANÇ

Fatma ÖZDOĞAN

Özet

Bu çalışmada, İslâm dünyasında gelişen Ahilik ile Hristiyanlık içerisinde şekillenen Kalvinizm inancı özelinde çalışma ahlakı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Her iki inanç sistemi farklı yüzyıllarda ve farklı coğrafyalarda ortaya çıksa da çalışma ahlakı; emek, üretkenlik, disiplin, tasarruf gibi ortak değerler üzerine inşa edilmiştir. Ahiliğin dayanışmacı ruhu ve toplum olma bilinci ile gelişen meslek ahlakı ile Kalvinizmin kaderci ve bireyin iç denetimine dayalı meslek ahlakı analiz edilmiştir. Her iki dinî gelenek incelenirken toplumsal ve siyasal koşullar da göz önünde bulundurulmuştur. Max Weber'in "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" adlı çalışmasından da yola çıkılarak Kalvinist anlayışın modern ekonomiye etkisi üzerinde durulmuştur. İki farklı gelenekte çalışmanın hem ahlaki bir prensip olduğu hem de ekonomik davranış biçimlerini şekillendiren bir unsur olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Kalvinizm, Çalışma Ahlakı.

Abstract

In this study, the concept of work ethic is examined comparatively within the context of two religious traditions: Turkish-islamic guild which developed in the Islamic world and Calvinism which emerged within Christianity. Although these belief systems arose in different centuries and geographic regions, their understanding of work ethic is built upon common values such as labor, productivity, discipline, and frugality. The professional ethics shaped by the communal spirit and collective consciousness of Turkish-islamic guild are analyzed alongside the Calvinist approach which is rooted in predestination and internal self-discipline. While examining both religious traditions, their respective social and political conditions have also been taken into consideration. Drawing on Max Weber's The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism, the study focuses particularly on the influence of Calvinist thought on modern economic structures. The conclusion reached is that, in both traditions, work is regarded not only as a moral principle but also as a factor that shapes economic behavior.

Keywords: Turkish-islamic guild, Calvinism, Work Ethics.

Giriş

Tarih boyunca yaşanan dinî hareketlilikler sadece bireylerin iç dünyalarını ve bakış açılarını değil; aynı zamanda toplumun siyasal, ekonomik ve kültürel dinamiklerini de derinden etkilemiştir. Bu etkiler bir döneme, bir çağa ya da bir coğrafyaya özgü değildir. Bundan dolayı, farklı yüzyıllarda ve farklı coğrafyalarda gelişen Ahilik ile Kalvenizm göz önüne alındığında çalışma ahlakına dair benzer hassasiyetlerin olduğu görülmektedir. İslam dünyasında gelişen Ahilik ile Hristiyanlık içerisinde şekillenen Kalvenizme bakıldığında; emek, maddi kazanç elde etme unsuru olmaktan ziyade toplumun alt dinamiklerini harekete geçiren bir ahlaki değerdir. Ancak bu iki geleneğin dayandığı dinî temeller, inançlarının bireye ve topluma yansıyan ekonomik davranış kalıpları bakımından farklılıklar arz etmektedir. Bu çalışmada; Ahilik ve Kalvenizm’de çalışma anlayışının tarihsel, ekonomik, ahlaki yönleri ile her iki gelenekteki benzerliklere ve farklılıklara yer verilecektir.

Bu genel çerçeve içerisinde; Ahilik, yüzyıllar boyunca İslâm toplumunu farklı cephelerden etkilemiş; adalet, yardımseverlik, kardeşlik, cömertlik, dayanışma gibi erdemler üzerine kurulmuş tasavvufi yönü ağır basan bir esnaf teşkilatıdır.¹ Ahilik Teşkilatı kurdukları sistem ile sadece eğitim alanında değil; sosyal, kültürel, siyasi ekonomi gibi hayatımızın her alanında uygulayabileceğimiz bir kurallar bütünü oluşturmuştur. İktisadi alanda usta-çırak ilişkisi ve bu ikilemin birbirlerine olan tutumu iş ahlakının temelini oluşturmaktadır. İş ahlakının yanı sıra gündelik hayatımızda da uygulayabileceğimiz “sözü yerinde söylemek, vefalı olmak, cömert, tatlı dilli ve güler yüzlü olmak” gibi prensipleri olan ilkeler bütünü yer almaktadır. Ahilik iktisadi ilkelerini İslâm ile bütünleştirmiş ve bunları mesleki eğitime uygulamıştır. Bunun en önemli örneği olarak Hz. Muhammed’i tüccarların piri olarak kabul görmelerini verebiliriz. Ahiler yalnızca usta-çırak ilişkisinin nasıl olması gerektiği üzerine bir sistem değil toplumu derinden etkileyen, yapılandıran ve şekillendiren bir sistem oluşturmuştur. Onların oluşturduğu bu sistem, 13. yüzyıldan itibaren birçok yönetici tarafından desteklenmiştir. Ahilerin kurmuş olduğu bu sistem, günümüz iş ahlakının şekillenmesinde bize yol gösterici bir ayna işlevi de görmektedir. Ahilerin birbirleri ile iletişimi, dükkanları ile sınırlı değildir. Esnafın ileri gelenleri bir esnafın evinde toplanarak aralarında mesleki konuşmalar yaptıkları bilinmektedir. Öte yandan kazancın helal olması esas olan Ahilikte hileli iş yapmak, eksik tartmak, malı kötülemek veya başkasının emeği üzerinden geçim sağlamak ahlaka aykırı kabul edilmiştir. Ahilik sisteminde karşımıza çıkan en önemli noktalardan birisi de emektir. Emek kutsal kabul edilmiştir ve herkesin emeğine saygı gösterilmiştir. Emeğe hürmet edilirken üreticiye düşen en önemli vazife ise işini en güzel ve kusursuz yapmasıdır. “İşini düzgün yapmayan bizden değildir.” düşüncesi esnafın içinde yaşadığı toplumun güvenini kazanmasında etkili bir anlayıştır. Her Ahi kendi mesleğinin kurallarına uymakla yükümlüdür. Birbirleri ile rekabet ederken adaletli ve centilmen olmaya özen göstermeli ve rakibi kötülemekten kaçınılmalıdır. Temelinde hoşgörü ve kanaat etmenin yer aldığı bu sistemin ilkelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1 Haşim Şahin, *Ahiler*, (İstanbul: Erdem Yayıncılık, 2021), 7.

Kooperatifleşme: Ahi Evran, bütün sanat camiasının belli bir yere toplanmalarını ve sanatlarını orada icra etmelerini tavsiye etmiştir. Şehirlerde sanayi çarşılarının kurulması hem ticari hayatın kalkınmasında hem de Anadolu'nun imar edilmesinde önemli bir adım olmuştur. Bu sanayi çarşılarının kurulması Ahiliğin sosyal, iktisadî ve ahlaki kaideleri çerçevesinde belirlenmiştir.²

Maneviyatı Güçlendirmek: 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar etkisini gördüğümüz Ahilik, Osmanlı döneminde de faaliyetlerini yürütmüştür. Ahiler; zengin ile fakir, üretici ile tüketici, devlet ile millet arasında dengeyi sağlamaya çalışmıştır. Devletin ihtiyaç duyduğu araç gereçleri tedarik edebilmek adına “orducu” adı altında kendi üyelerini seferlerde vazifelendirmiştir. Başlangıçta var olan yardımlaşma ve dayanışma ruhuyla Anadolu'da siyasi birliği sağlamaya çalışmış sonraları ise iktisadî yönü ağır basan bir kurum hâline gelmiştir. Sadece sanatlarını icra ettikleri yerlerde değil birçok köy ve kasabada Müslümanların maneviyatını güçlendirmeye de çalışmışlardır. Böylece insanların iki dünyada da kendinden emin, huzurlu bir hayat yaşamalarına katkı sağlamıştır.

Dürüstlük: Ahilikte her mesleki grup bir lonca altında teşkilatlandırılmıştır. Loncaların yürütme kurulu olarak nitelendirilebilecek bir heyeti olması zorunludur. Bu heyetin meslekte ustalık derecesine yükselmiş, beş yıl mesleki kariyere sahip, namuslu ve ahlaklı kişilerden seçilmesi gereklidir. Bu kişilerin görev başına gelmesi ise kadı onayına bağlıdır.

Tüketici Haklarını Korumak: Ahiler kendilerinin koydukları kurallara uyarken bir yandan da tüketicilerin haklarına da sahip çıkmıştır. Çünkü bir esnaf malını satışa sunarken kendi istediği fiyattan satması mümkün değildi. Teşkilatın belirlediği kâr fiyatına uymakla sorumludur. “Narh” adı verilen bu sistem malın piyasada yeter miktarda bulunmasını sağlayan önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.³

Arz-Talep İlişkisinin Gözetilmesi: Herkesin istediği yerde, istediği işyerini açması mümkün değildir. İhtiyaca göre işyeri açmakla birlikte, esnaf işyerini büyütürken bile heyetten izin almakla yükümlüdür. Ahiliğin temelinde çok fazla üretip çok para kazanmak değil kaliteli üründen vazgeçmeden gerekli olduğunda üretim miktarına ve fiyatına sınır getirerek üretici ve tüketici arasında denge oluşturmak ilke edinilmiştir.⁴

Çıracılık: “İş yerinde sadece mesleki bilgiler değil, dini ve ahlaki eğitim de verilirdi.”⁵ Çıracılığa kabul edilen bir kimse yapacağı işin ahlaki ve dinî eğitimini almakla da sorumludurlar. Üç yıl süren çıracılık eğitiminin ardından kalfalık eğitiminde mesleki ahlak kurallarını içeren nasihatler verilmektedir. Bu merhaleleri uygun şekilde tamamlayan kişiye üç yılın ardından -işini düzgün

2 Salahaddin Bekki-Enis Yalçın, “Kırşehir Merkezli Ahilik Çalışmaları ve Ahiliğin Bugüne Gelmesinde Kırşehir'in Yeri”, *Geçmişten Geleceğe Köprü Ahilik ve Ahi Evran Kitabı*, ed. Mehmet Fatih Köksal vd. (Eskişehir:Türk Ocakları Eskişehir Şubesi Yayını, 2022), 221.

3 Musa Gelici, *Protestan İş Ahlakı ile Ahilik İş Ahlakının Karşılaştırılması*. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

4 Gelici, *Protestan İş Ahlakı ile Ahilik İş Ahlakının Karşılaştırılması*.

5 Mehmet Fatih Köksal, *Ahi Evran ve Ahilik*. Kırşehir Yayınları, 2008.

yaptığı takdirde- yapılan merasimle ustalık icazeti verilirdi. Özellikle iç denetimin temeli olan usta-çıraklık geleneğinde hoşgörünün bir göstergesi olarak ustanın çırağını işten atması durumunda başka bir ustanın çırağı kabul etmesi için eski ustasının izin vermesi zorunlu tutulmuştur.

Kanaatkâr olmak: Günümüz kapitalist sistemin dayattığı kâr etmenin en üst seviyede olmasına yönelik etkiler ekonominin şekillenmesinde büyük önem arz etmektedir. Ahiliğin temel ilke olarak edindiği kanaatkarlık; insan ve çevre konusunda duyarlı olmayı beraberinde getirmektedir.⁶ Kişinin “azla yetinip elindekine razı olması” olarak tanımlanan kanaatkârlık, Ahiler için sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi, sadece şahsi çıkarları gözetmeyi değil bağlı bulunduğu toplum için özveri ile çalışmayı ifade etmektedir.

İddihardan kaçınmak: Ahilik Teşkilatında “yastık altı” olarak ifade edilen, ihtiyaç dışı fazla sermayenin biriktirilmesi tavsiye edilmemiştir. Ayrıca Ahilikte başkalarının aleyhine olacak şekilde zenginleşmek hoş karşılanmamıştır. Ahiliğin kapitalizmden ayrılan en önemli noktası, bireyin değil toplumun kalkınmasıdır. Bu uygulama İslâm inancındaki zekâtla benzerlik göstermektedir. Yoksulları gözetmenin göz ardı edildiği kapitalist sistemde bu uygulamanın olmayışı günümüz az gelişmiş ülkelerin durumunu ortaya koymaktadır. Çünkü bu ülkelerin gelişmemesindeki temel etken yoksulların gözetilmemesi, hızla artan fiyat, sermayenin bulunmayışı ve dış borçlanmadır.

Can ve Mal Ortaklığı: Ahilikte “Orta Sandığı” adı verilen bir sistem yer almaktadır. Bu sistemin özünde esnafların, gelirlerinin temel ihtiyaçlarından fazlasını bu sandıklarda toplamaları yatmaktadır. Sandıklarda toplanan gelir Ahilik Teşkilatının ortak sermayesi kabul edilmiştir.⁷ Bu sermaye; ham maddenin temin edilmesi, yeni tezgâhların kurulması, yoksullara yardım edilmesi gibi hususlarda kullanılmıştır. Orta Sandıklar; esnafların birbirini denetlemesi, birbirleriyle fikir alışverişinde bulunabilmesi, üretim ve sermaye mukayesesinin yapılabilmesi, dayanışmanın sağlanması adına büyük yarar sağlamaktadır. Ahilik Sistemi çalışanlar ile çalıştıranlar arasında güven tesis etmeyi ilke edinmiştir. Bu ilke doğrultusunda işçinin hakkının alın teri kurumadan verilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu düşünce sistemi, olası anlaşmazlıkların da önüne geçmiş ve karşılıklı bir güven tesis etmiştir. Nitekim ahiler müşteriyi velinimet; çalışanlarını ise kendilerine emanet olarak kabul etmiştir.

İhtisaslaşma: Ahilik sisteminde üretimde uzmanlaşma öncelenmiştir. Bir ahi, ustalık mertebesine yükselirken zenginlikleriyle ya da mal varlığıyla değil ustalığıyla itibar elde etmekteydi. Meslek sahibi kişilerin başka bir meslekte “kazanç fazla” diye işi bırakması mümkün değildir.

Üretim ve Tüketim: Topluma yararlı bir insan olmanın temelinde toplumun ihtiyacını giderebilmek yatmaktadır. Gerek Ahilik sisteminde gerek İslâm anlayışında tembelleşmek, iki günü

6 Abdullah Günay, *Ahilik'te Mesleki ve Sosyal Dayanışma*. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

7 Serdar Yalçınkaya, *Ahilik ve Bir Politik Kamusal Ahlak İnşası*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

aynı geçirmek hoş karşılanmamıştır. Dolayısıyla bir önceki günden daha ileriye gitmek bu doğrultuda hareket etmek sistemin önemli bir yapısını oluşturmaktadır. Üretim yaparken aşırılık ve israftan kaçınmak önem arz etmektedir. Ahilik Teşkilatının önem verdiği bir diğer nokta ürünün nasıl üretildiğinin denetimidir. Kaliteli mal üretimi için yoğun çaba sarf edilmiştir. Ahilik Teşkilatında standartların altında mal üreten ve tüketiciyi zarara sokan kişiler, ikazlara aldırılmayıp bu fiillere devam ettikleri takdirde hatalarının ciddiyeti nispetinde çeşitli cezalara çarptırılmıştır.⁸ Bu cezalar, kendilerinin ve ürünlerinin teşhirinden başlayarak dükkânlarının esnaf idarecileri veya ilgili kurumlar tarafından kapatılabilmesine kadar varmaktaydı. İkazlara uymayan ve büyük hata yapan esnaf için “pabucu dama atılarak”⁹ esnafıktan ihraca varan yaptırımlar uygulandığı görülmektedir.

Ahilik “itidalli üretim”i öncelerken tüketimi de hayatın bir gereksinimi olarak kabul etmiş ve kendi anlayışları çerçevesinde şekillendirmiştir. Gösteriş ve israftan sakınmayı salık verirken ihtiyaç duyulduğu kadar alınması tavsiye edilmiştir.

Kalvenizm ise, Fransa kökenli olsa da dünyanın farklı bölgelerine yayılan ve farklı bölgelerdeki kodları kendi içerisinde barındıran Jean Calvin ve Martin Luther’in Katolik Kilisesine karşı gerçekleştirdikleri Reform hareketleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Katolik kilisesi karşısı ikinci reform hareketinin öncüsü olan Calvin, sadece imanla aklanma doktrini benimsemiş ve Kitab-ı Mukaddes hukukuna dayalı dünyevi bir sosyal düzen kurma hedefinde olmuştur.¹⁰ Bu sebeple Kalvenizm; hem bir inanç geleneği hem de insanların günlük hayatlarını şekillendiren bir ahlaki düzen aracı olmuştur. Calvin’e göre kul önceden Tanrı tarafından seçilmiştir. Bu inanış, bireyin kendi seçilmişliğini anlama çabası içerisine girmesine neden olmuştur. Bununla birlikte seçilmiş kul olmanın ölçütü Tanrının yerleştirdiği mesleklerde hakkını vererek disiplinli çalışma, israftan ve gösterişten uzak durmaktır. Bu anlayış da Kalvenistçi bireylerin üretken, disiplinli bir yaşam tarzını benimsemelerine neden olmuştur. Öte yandan Kalvenist inanışındaki ana ilke çok para biriktirmek değil Tanrının varlığını yüceltmek amacıyla çok çalışmak ve emek vermektir. Bu yüzden Kalvenistçi bireyler, kazançlarını keyfi harcamaktan ziyade biriktirmek ve yatırıma dönüştürmek amacındadırlar.¹¹ Bu yatırım ve birikim Max Weber’in “Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu” adlı çalışmasında dile getirdiği gibi sadece bir inanç göstergesi değil kapitalizm ruhunu besleyen ve tarihsel zemini hazırlayan bir dinamiktir.

Sonuç olarak bu iki sisteminin (Ahilik ve Kalvenizm) dayandığı temel ilkeler göz önüne alındığında, bazı benzerlikler barındırıyor gibi görünse de esasen tamamen birbirinden farklı oldukları anlaşılmaktadır. Ahilik; kolektif bilince dayanır ve bireyler teşkilat tarafından denetlenir.

8 Mehmet Karagül ve Mahmut Masca, “Ahilik Düşüncesinin İktisadi Hayata Bakışı ve Kapitalist Sistemle Karşılaştırılması”, *AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 19/2 (2017).

9 Pabucu dama atılmak: “Bir işte kendinden daha iyi daha üstün, daha iyi biri çıkınca gözden düşmek.”

10 Hakan Olgun, “Kalvenizm’den Teonomi’ye Hıristiyan Şeriati Arayışı”, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [Eskiye: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, Eskiye: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]* 24 (2012), 57-66.

11 Max Weber, *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (Ankara: Ayraç Yayınevi, 1999), 81-133.

Kazanç toplumun malı sayılır, İslâm dininin ilkeleri ve tasavvufî inanışla bütünleşip usta-çırak ilişkisi içerisinde meslek ve ahlaki düzen sağlanır. Buna karşın Kalvenizm, birey merkezlidir. Predes-tinasyon (önceden seçilmişlik) inancı içsel denetimi gerektirir. Çalışma İlahi seçilmişliğin dünyevi göstergesidir. Aynı zamanda Kalvenizm’de para tasarruf edilmeli ve lüks tüketiminin önüne geçil-melidir. Dolayısıyla Ahilik, toplumsal ahlak modeli sunarken Kalvenizm bireyci ve kişisel kurtuluş inancını benimseyen farklı bir çalışma anlayışı ortaya koymaktadır.

Sonuç

Ahilik ve Kalvenizm, her ne kadar kökenleri farklı olsa da çalışma ahlakında; dürüstlük, sorumluluk, üretkenlik ve kanaatkârlık gibi ortak ilkeleri vurgulamaları bakımından benzerlik gös-terir. Bu yönleriyle her iki sistem, bireyden başlayarak toplumun manevi ve ekonomik yapısını sağlamlaştırmayı amaçlayan yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, her iki yapılanma da aynı ortak değerleri öne çıkarır. Üretici ile tüketici arasında bir etkileşim ve bu etkileşimin do-ğurduğu bir sorumluluk bilinci; üretilen mallarda sınırlılık, tüketici ihtiyacının gözetilmesi gibi belli ilkeler üzerinde birleşme söz konusudur. Ahilik ve Kalveniz; kaynakları, amaçları ve uygulanma biçimleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır. Ahilik, İslâmî geleneğe ve fütüvvet anlayışına dayanır; Anadolu’daki Türk-İslam kültürünün ortak ürünüdür. Jean Calvin tarafından sistemleş-tirilen Kalvenizm ise Hristiyanlığın Protestan mezheplerinden doğmuş teolojik bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır.

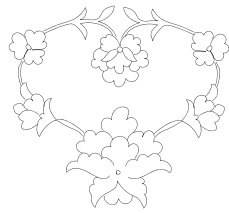
Ahilik ve Kalvenizmin çalışma ahlakı üzerine yaptığımız incelemeler sonucunda bu iki yak-laşımın temel ilkeleri, inanç sistemleri, içerisinde var oldukları sosyal ve kültürel ortam, birey ve toplum ilişkisine yaklaşımları birbirinden tamamen farklıdır. Dolayısıyla bu iki yaklaşımın sadece kendi dinamikleri içerisinde, birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesi makul bir yaklaşım ola-caktır.

Kaynaklar

Akdağ, Ömer ve Kurtuluş, Müdür Meltem. *Ahilik ve Meslek Ahlakı*. Konya: Karatay Üniversitesi Yayınları.

Ayengin, Tevhit. “Çalışmanın Dini Temelleri. Kalvenizm ve İslâm Örneği”. *İsam*. Erişim 22.06.2025. https://isamveri.org/pdfdrq/D00064/2005_4/2005_4_AYENGINT.pdf.

- Salahaddin Bekki-Enis Yalçın, “Kırşehir Merkezli Ahilik Çalışmaları ve Ahiliğin Bugüne Gelmesinde Kırşehir’in Yeri”, *Geçmişten Geleceğe Köprü Ahilik ve Ahi Evran Kitabı*, ed. Mehmet Fatih Köksal vd., 221-231. Eskişehir: Türk Ocakları Eskişehir Şubesi Yayını, 2022.
- Can, Cemalettin. *Ahilikten Günümüze Mesleki Eğitimde Çalışma Ahlakı*. Gaziantep: Hasan Kalyoncucu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Gelici, Musa. *Protestan İş Ahlakı ile Ahilik İş Ahlakının Karşılaştırılması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Günay, Abdullah. *Ahilik’te Mesleki ve Sosyal Dayanışma*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2003.
- Karagül, Mehmet ve Masca, Mahmut. Ahilik Düşüncesinin İktisadi Hayata Bakışı ve Kapitalist Sistemle Karşılaştırılması. *AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/2 (2017).
- Köksal, M. Fatih. *Ahi Evran ve Ahilik*, Kırşehir Yayınları, 2008.
- Olgun, Hakan. “Kalvenizm’den Teonomi’ye Hristiyan Şeriatı Arayışı”. *Dergipark*. Erişim 24.06.2025. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/478098>.
- Taşkıran, Emine. *Türk Yönetim Tarihinde İş Ahlakı ve Ahilik Geleneği: Lonca Teşkilatının Günümüz Esnaf Örgütlenmesine Etkisi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Toptaş, Mahmut. *Kalvenizmin Doğu Avrupa Ülkelerinde Yayılmasının Teolojik Sebepleri: Macaristan Örneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Weber, Max. *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu*. çev. Zeynep Gürata. Ankara: Ayraç Yayınevi, 1999.
- Yalçınkaya, Serdar. *Ahilik ve Bir Politik Kamusal Ahlak İnşası*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Yıldız, Ahmet. *Ahilik Kurumu ve Günümüz Meslek Ahlakı*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kùltür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2025 Summer 2025
Cilt 2 Volume 2
Sayı 1 Issue 1